Fridtjof Nansen Institute

FNI-RAPPORT Nr 2 / 2025

Norge under press

En ny strategi for nordområdene anno 2025

ANDREAS ØSTHAGEN

Norge under press

En ny strategi for nordområdene anno 2025

ANDREAS ØSTHAGEN

Forskningsleder Hav og Arktis, Fridtjof Nansens Institutt
Seniorrådgiver, Nordområdesenteret ved Nord universitet

© Fridtjof Nansens Institutt, august 2025
Fridtjof Nansens vei 17A, 1366 Lysaker
(+47) 47480680
post@fni.no
www.fni.no

ISBN: 978-82-7613-771-2
ISSN: 1893-5486

Forsidebilde: Nyksund, Vesterålen. Foto: Andreas Østhagen

The Fridtjof Nansen Institute is a nonprofit, independent research institute focusing on international environmental, energy and resource management. The institute has a multidisciplinary approach, with main emphasis on political science and international law.

Norge under press

En ny strategi for nordområdene anno 2025

Stormaktsrivalisering definerer internasjonal politikk i 2025. Frykten er at den såkalte «vestlige» liberale verdensorden slår sprekker. Dette er tydelig i spennet fra handelspolitikk til territorielle krav. Interessesfærer og geopolitikk er tilbake på den internasjonale agendaen. Det samme er «regionalisering», nemlig at geo- og sikkerhetspolitiske utviklingstrekk defineres innen de geografiske rammene til særskilte regioner. Spesielt regioner hvor stormaktene møtes er utsatte for både rivalisering og konflikt.

Nordområdene og den bredere Arktis-regionen er nettopp et slikt område. Klimaendringer, ressurspotensial og økonomiske muligheter fungerer som drivere av disse dynamikkene, i samspill med sikkerhetspolitiske interesser og status-søking blant stormaktene. Ikke bare defineres de geopolitiske dynamikkene i Arktis av forholdet mellom Russland og USA. Rollen til Kina, India og andre voksende stormakter vil i økende grad definere det politiske og økonomiske handlingsrommet i nord.

Midt i dette står Norge. Det er en markant forskjell på Nord- og Sør-Norge både politisk og symbolsk. I nordområdene er vi en regional stormakt. Dette underbygges av de norske kapasitetene i nord knyttet til alt fra infrastruktur og næringsaktivitet til universitet og forsvar. Svalbard er kronjuvelen i Arktis.

Samtidig utfordres Norge. I en verden hvor sikkerhetspolitikk sammenkobles med alle andre politikkområder, og geoøkonomiske rasjonaler skiller seg fra rent økonomiske, må Norge håndtere økende interesse og innblanding i *våre* nordområder. Arktis og nordområdene har blitt, og vil i økende grad være, en arena for makt, geoøkonomi og symbolpolitikk.

Ny strategi: «Norge i Nord»

Regjeringen la 26. august 2025 frem en ny nordområdestrategi, med tittelen «Norge i Nord: Nordområdepolitikken i en ny virkelighet». Denne videreutvikler og oppdaterer siste Stortingsmelding om nordområdene, som kom i 2020 (Meld. St. 9 (2020-2021)). Det er på høy tid med et nytt dokument som setter en ny kurs for norsk nordområdepolitikk, og at vi får en oppdatert virkelighetsbeskrivelse for den atskillig mer prekære situasjonen i nordområdene med hensyn på både sikkerhets- og distriktspolitikk.

Dokumentet er på 44 sider og bruker, som de fleste strategidokument, mange ord for å beskrive dagens situasjon, og en ønsket fremtidig situasjon. Nordområdepolitikk er krevende ettersom det berører såpass mange ulike fagfelt og departement. Alt fra helse til utenrikspolitikk må sys sammen av de to departementene – Kommunal- og distriktsdepartementet og Utenriksdepartementet – som koordinerer Norges nordområdesatsing.

Mange av punktene som listes i strategien er også kjent politikk eller selvfølgeligheter i 2025, som at «Livskraftige lokalsamfunn er nøkkelen til fremtidens Nord-Norge» (s. 11) eller at «Stabilitet i nord krever både sivil og militær tilstedeværelse, totalberedskap og god situasjonsforståelse» (s. 10).

Andre ting har allerede vært annonsert før strategien ble lagt frem med referanse til blant annet «Totalberedskapsmeldingen» og «Nasjonal Transportplan 2025-2036», eller beslutninger om ny fiberkabel til Svalbard og Jan Mayen, plassering av NATOs nye senter for luftoperasjoner utenfor Bodø, og de omfattende planene for Forsvaret inkludert en helt ny «Finnmarksbrigade» og innsatsstyrke i Heimevernet i Troms.

En tydeligere virkelighetsbeskrivelse

Samtidig kommer strategien med en del nye formuleringer, mål og tiltak. Med øynene til en forsker fra nord (Bodø) basert i Oslo, som arbeider med sikkerhets- og geopolitikk, er det noen ting som er mer eksplisitt enn tidligere (uthevet tekst er lagt til), for eksempel:

- at «Vekst, utvikling og beredskap i Øst-Finnmark er ikke isolerte finnmarksforhold, men en **forutsetning for nasjonal sikkerhet og suverenitet**» (s. 6)
- at på grunn av en «**kraftig økning i den globale interessen** for Arktis» er «nasjonal tilstedeværelse, kunnskap og **idéforsprang** viktigere enn på lenge» (s. 6)
- at «Norge skal være **ledende i alliansen på kunnskap om russisk og kinesisk aktivitet** i våre nærområder, og skal **bidra aktivt i NATO-prosesser** med vår kompetanse» (s. 16)
- at Norge «skal **redusere faren for konflikt og misforståelser** som kan føre til eskalering og økt spenning, og vi skal bidra til alliert forståelse av forhold som er særlig viktige for Norge» (s. 17)
- at «For å ivareta sentrale norske interesser og bidra til stabilitet og sikkerhet i nordområdene, har vi fortsatt behov for **kontakt med russiske sivile og militære myndigheter** på områder som grenseadministrasjon, søk- og redningssamarbeid og fiskeriforvaltningssamarbeid i Barentshavet» (s. 15)

Andre ting som er merkbare eller nytt i forhold til tidligere dokumenter fra myndighetene er at:

- Regjeringen «vil bidra til å **forme EU-initiativer** med betydning for nordområdene og delta i samarbeid for å ivareta norske interesser» (s. 16)
- «Norge skal ha en **restriktiv holdning til kinesisk aktivitet** i nordområdene» (s. 17)
- «Samarbeidet i **Nord-Norden skal styrkes**, særlig innen transport, beredskap og mobilitet» (s. 17)
- «**Fylkeskommunene i nord vil ha en viktig rolle** i samarbeid på tvers av grensene» (s.16)
- «Regjeringen vil styrke norsk forskning i arktiske farvann, og vil støtte det tiårige **forskningsprosjektet Polhavet 2050** gjennom Forskningsrådet» (s. 18)
- «Regjeringen ser det som avgjørende å **få frem leverandørutvikling** knyttet til Forsvarets investeringer og virksomhet i nord. Vi vil også etablere en del av **Forsvarets forskningsinstitutt i nord**» (s. 23)

- «Kraft- og industriløftet handler også om å sørge for at **Statnett prioriterer nettutvikling i nord,** med særlig vekt på Finnmark og at geopolitiske hensyn vektlegges i vurderingen av økt nett- og produksjonskapasitet i Finnmark» (s. 40)
- «Regjeringen har uttrykt sin **støtte til oppstart av ny drift i Syd-Varanger gruver** og etablert et kontaktpunkt for eierselskapet i virkemiddelapparatet» (s. 41)
- «Møteplasser som Arctic Frontiers, High North Dialogue og Kirkeneskonferansen er viktige for å **fremme våre interesser og innflytelse i Arktis**. Regjeringen vil bruke disse arenaene **enda mer aktivt** for å fremme norske interesser og synliggjøre nordområdenes betydning, styrke internasjonal dialog og løfte unge stemmer» (s. 18)
- Regjeringen «vil utvikle **Arktis 2030 slik at vi på en helhetlig og strategisk** måte bidrar til målrettet innsats i oppfølgingen av nordområdestrategien» (s. 18)

Tiltak for å snu en negativ trend?

I tillegg foreslår strategien noen konkrete tiltak som å:

- «utvikle en nasjonal **tiltakssone** for beredskap i Troms og Finnmark, med utgangspunkt i NATOs grunnleggende forventninger til motstandskraft i kritiske sivile samfunnsfunksjoner» (s. 24)
- «opprette en egen **filial** av Likestillings- og diskrimineringsombudet som skal være et tilbud til befolkningen i Nord-Norge» (s. 29) i konteksten av hets og diskriminering av samer
- «opprette en **pilot** for totalforsvarslinje ved Lakselv videregående skole» (s. 23)
- «få på plass et nytt **universitetsmuseum** i Tromsø for forvaltning og formidling av nordområdenes natur- og kulturhistorie» (s. 29)
- «en utredning som blant annet skal vurdere om «**beboerrabatt**» kan være et egnet virkemiddel» (s. 34) med hensyn på flyruter i nord

Om disse tiltakene er tilstrekkelige for å snu en trend hvor befolkningstallet (både det totale og det relative i forhold til resten av Norge) er synkende, er kanskje tvilsomt. I den delen av strategien som skal gripe fatt i nettopp demografi i form av utdanning, næringsliv og helse nevnes det store ambisjoner og mål. Det er derimot uklart hva som følger av disse målene, eller *om* de blir fulgt opp. Som redaktør i High North News Arne O. Holm påpeker, mangler det en prislapp på mange av lovnadene.

Det er kanskje nettopp i beskrivelsen av Forsvaret i Nord-Norge og de kommende investeringene der at strategien er mest konkret, noe som også speiler den sikkerhetspolitiske situasjonen i nord. Forsvarets samspill med kommuner og lokale interesser vies også markant mye plass, som kanskje det mest tydelige – og finansierte – virkemiddelet for å håndtere utfordringer knyttet til totalberedskap.

Utenriks- og sikkerhetspolitikk

Når det gjelder det utenriks- og sikkerhetspolitiske er strategien klar, men her kommer ikke de store endringene. Det handler om å opprettholde en posisjon – i form av for eksempel å finansiere forskning, verne Havretten, bruke Arktisk råd, og å bidra aktivt i NATO – fremfor å stake ut nye retninger for Norge. Dette er i tråd med de lange linjene i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, samtidig som vektleggingen av å «forme» og «være ledende» for NATOs og EUs politikk er mer markant enn tidligere.

Den tydeligste endringen er formuleringen om at Norge skal ha en restriktiv holdning til kinesisk aktivitet i nord. Dette er i seg selv ikke overraskende gitt bekymring knyttet til alt fra kinesisk forskningsaktivitet på Svalbard til mulige investeringer i kritisk infrastruktur i Nord-Norge. Det som er nytt at det formuleres så tydelig.

Det *er* naturlig at det er forsvar og ulike virkemidler for regional utvikling og samfunnsstrukturer som vektlegges i denne nordområdestrategien, gitt de sikkerhetspolitiske omveltningene som pågår i nord i forholdet til Russland.

Samtidig er det et større geopolitisk bakteppe – som også strategien peker på med hensyn til «kraftig økning i den globale interessen» – som vil i økende grad komme til å definere Norges handlingsrom i nordområdene. Dermed må vi i økende grad forstå hva slags rasjonale og driverne som ligger bak andre lands nordområde- og Arktisinteresser, hvordan disse aktørene tilnærmer seg Norge og nordområdene basert på sine interesser og prioriteringer, og hvilke konsekvenser dette får for de aktivitetene som underbygger Norges rolle som stormakt i nord.

En egen strategi for utenrikspolitikk

Satsningen på forskningsprogrammet *Polhavet2050* er ett eksempel på et tiltak for å håndtere dette: Både fordi det er en kjerneinteresse for Norge og fordi norske forskningsmiljø må være verdensledende på hva som skjer i vår egen bakgård. Men de utenriks- og sikkerhetspolitiske målene og tiltakene drukner i den bredere nordområdepolitikken.

Det hadde vært hensiktsmessig å spinne ut en egen *utenrikspolitisk* strategi som legger en plan hvordan Norge skal håndtere et økende press i nordområdene og Arktis. Denne burde da også inkludere Svalbard og de geopolitiske utfordringene der, noe som er unnlat i denne strategien med referanse til Stortingsmeldingen fra 2024.

Et annet spørsmål er om denne strategien kan bidra til et mer generelt samfunnsløft i kunnskaps- og interessenivå for problemstillingene i nordområdene, *utenfor* nordområdene. Det som defineres av alle sittende regjeringer de to seneste tiårene som Norges viktigste «strategiske satsningsområde» er ofte overraskende dårlig forstått i resten av landet.

Norske nordområder er ikke bare en ressursbase for Norge, eller en forsvarsregion hvor Russland må stagges og befolkningsnedgang håndteres. Nordområdene har også blitt en geopolitisk arena og ressurs for Norge i møtet med et fundamentalt skifte i internasjonal politikk.

Fridtjof Nansen
Institute